

KÜLTEPE HAFRIYATI 1954 Ib KATI ESERLERİ

TAHSİN ÖZGÜÇ

I

Türk Tarih Kurumu ve Eski Eserler ve Müzeler Umum Müdürlüğü adına idare edilmekte olan Kültepe-Kaniş ve Kaniş-karum'u kazılarına 1953 yılının Temmuz, Ağustos ve Eylül aylarında devam edilmiştir. Kazı heyeti 1954'dekinin aynı idi. Yalnız mevsim başında Şikago'dan dönmüş bulunan DR. KEMAL BALKAN ve ayrıca DR. KADRIYE YALVAÇ mesaiye iştirak ile tabletleri yerinde tetkik etmek imkânını bulmuşlardır. 1954 kazıları iki gayeye göre inkişaf ettirilmiştir :

- a) Hem I, hem de II katı aynı yerde ve mümkün olduğu kadar geniş bir saha dahilinde tetkik ile, I. kat tabletlerinin ışığında, iki yapı katı arasındaki münasebetin daha iyi anlaşılmasını sağlamak.
- b) N, O, P, R/18-21 karelerinde yerinde bırakılan ikinci kat binalarının tabanları altındaki mezarları meydana çıkarmak¹.

Ib katını U ve V/23, 24, 25 ve Z-aa/26-27 karelerinde tetkik etmek imkânını bulan heyetimiz birincisinde tabletleri, ev eşyası ve ölü hediyeleri bol ikametgâhları, mezarları; ikincisinde sokağa nazır bir atölyeyi meydana çıkarmıştır². Her iki katın evlerinde ve mezarlarında keşfedilmiş olan eserler o kadar bol ve çeşitlidir ki, bir ön raporda hepsi hakkında tam bilgi vermek mümkün değildir. Bunun için, 1954 kazılarının neticelerini ilki Ib, ikincisi II kat eserleri olmak üzere, iki rapor halinde yayınlamayı uygun bulduk. Bu yol, muayyen bir devirde Anadolu arkeolojisinin izahını yapmakta olan karum kazılarının neticelerini ilim âlemine daha bol malzeme ile takdimini mümkün kılacaktır.

¹ E-F/5 ve ee/41-42 karelerinde yapılan kazılar, 1953 senesinde karanlık kalmış bazı noktaların aydınlanmasını sağlamıştır.

² Atölyeyi, ayrıca neşrettiğimizden burada üstünde durmıyacağız.

U ve V/23, 24, 25 karelerinde meydana çıkarılan binalar sağlam ve eşyası da yerli yerinde durmaktaydı (Plân 1). V/23-24 de taban seviyesi 2.48 m. de görülen ve iki odası kısmen kazılabilen binanın tamamını 1955 senesinde tetkik edebileceğimizi umuyoruz. Bunun batısında ve U-V/23-24 de iki oda halinde görülen yapının güney-doğu duvarı henüz meydana çıkarılamamıştır. Uzunluğu 8 m.yi bulan bu iki odalı (!) binanın ortasında, yalnız tabanı korunmuş, bir furun vardır (Res. 1-2). Furuna bitişik (batısında) taş örgü, odayı basit bir şekilde ikiye bölmüştür. İrice küpler, el değirmeni taşları furunun etrafına ve duvar diplerine mevzudur (Res. 2). Tabanı 2.48 m.de görülen furun, bu ocağın bazı kısımlarında Ib'nin kerpiç duvarları üstüne inşa edilmiş olan Ia'nın taş duvarlarına aittir.

U-V/24-25' deki 5, 6 ve 7 No.lı odaların, U-V/23-24 de inkişaf ettiğini gördüğümüz binanın (oda No.ları 1-4) müstemilâtından olduğunu taban seviyelerinden ve 5 No.lı büyük odanın yukarıda bahsedilen binadan çift duvarla ayrılmış olmasından anlıyoruz (Plân 1; Res. 3). Binanın kuzeyindeki mustatili odalarında (No. 1-4) taş temel üstüne mevzu kerpiçleri korunmuştur. Kerpiç boyları 28-30×30-32×7-9 cm.dir. Kerpiç duvarların taban seviyesinden itibaren 1.25 m. yüksekliğini muhafaza eden parçaları korunmuştur (Res. 3). Ib katının bu binalarında ağaç dikme kullanılmamıştır. Bir çift el değirmeni taşından bir tanesi 6 No.lu hücreciğe ve yerinde, yanında bulunması icabeden eşi de bitişigindeki odaya kaymıştır (Res. 2). Bu safhada el değirmeni taşlarına hususî odacıklar tahsis edilmektedir. Bu yapılar da yangına maruz kalmıştır. Yalnız yangının II kattaki kadar şiddetli olmadığını, kerpiçlerin çok kızarmadığını, sadece islendiğini ve sertleştiğini görüyoruz. Tabanı yassı taşlarla döşeli dar ve uzunca işliği (No. 7), eldeğirmenlerine mahsus hücreciği (No. 6) ile bu beş odalı evin plânı, taş temel ve kerpiç örgü tekniği, muttasıl bina tarzı karum'da Ib katında bol örneklerini gördüğümüz yapılardan farklı değildir³. Odaların tabanı taziyik edilmiş toprak olup, kapı yerlerine raslanmamıştır. 5 No.lı odanın doğu duvarına muvazî ve kuzey-güney istikametinde inşa edilmiş taş sanduka mezar (Res. 1), sonradan soyulmuş, kıymetli eşyası alınmış, iskelet tahrip edilmiştir. Bu odalarda Ib katının tipik kapları, tunçtan

³ TAHSİN ÖZGÜÇ ve NİMET ÖZGÜÇ, *Küllepe Kazısı Raporu 1949*, Ankara 1953, s. 1 v.d.

harp âletleri; Mezopotamya'dan ithal edilmiş ördek biçimli ağırlık ve bilhassa 1 No.lı odada da bir tanesi silindir mühür baskılı tabletler bulundu. Ib katının mahdut sayıdaki tabletlerinden en iyi korunmalarını yeni bulunanlar temsil etmektedir. 1, 2 ve 3 No.lı odaların tabanları altında 7 taş sanduka ile, iki küp mezar meydana çıkarıldı. Sandukalardan yalnız bir tanesi tamamen, ikincisi de kısmen soyulmuştur. Sandukalar birbirlerine amut olacak şekilde, yani kuzey-güney ve doğu-batı istikametinde inşa edilmiştir. Çeşitli maden nevirlerinden, pişmiş toprak ve taştan mamûl ölü hediyeleri zengin ve tipiktir. Bugüne kadar Karum sahasında Ib katının en kesif mezarları bu üç odada bulunmuştur. Mezar çukurları II kat evlerini örten enkazın içine ve çoğu alttaki II katın kerpiç duvarlarına ve hattâ bazı kısımlarda tabanını tahrip edecek şekilde kazılmıştır. U/23 de (X) işareti ile gösterilen kısımda evin temeli, altındaki mezarı kesecek şekilde inşa edilmiştir (Plân.1). Biz bunu ve II kat evlerinin tahrip şeklini tetkik ettikten sonra, bu sahanın II kat yangınından sonra bir harabe yeri ve mezarlık olarak terkedildiğini, fakat bir müddet sonra aynı yere Ib insanların bahis konusu evlerini inşa ettiklerini ve sanduka mezarın da o zaman tahrip edildiğini tesbit ettik. Bunun için mezarların hepsi Ib katına aittir. Yalnız bazıları buradaki evlerden daha eski, bazıları da doğrudan doğruya bu evlerle çağdaştır.

II

Ib katında bulunan pişmiş toprak, taş ve madenî eşyanın çoğu yeni tipleri temsil etmektedir⁴. Bunların çoğunu ölü hediyeleri teşkil eder. Pişmiş toprak kaplar mezarlara yeni olarak, hiç kullanılmadan bırakılmıştır. Bunlardan çoğunun günlük işlerde kullanılmıyacağını, mezarlara tahsis edilen kaplar olduğunu anlıyoruz. Mezar eşyasının en güzel örneklerini kırmızı astarlı, ayna gibi parlak perdahlı, yuvarlak gövdeli, uzun boyunlu ve yuvarlak ağızlı testi⁵ (Res. 4a-b); koyu gri astarlı, perdahlı, süzgeçli ve iki kulplu gaga ağızlı testi (Res. 5); nisbetsiz derecede uzun ve dik gagalı, açık kır-

⁴ Burada, hepsi Ib katı mezarlarında bulunmuş olan devetüyü ve krem renkli, gaga ağızlı testileri; çoğu gene ölü-hediyesi olan kırmızı astarlı ve yuvarlak ağızlı testi tipini bahis konusu etmiyeceğiz. Bk. *Kültepe Kazısı 1949*, s. 36 v.d.

⁵ *OIP 29*, s. 188, *Fig. 193*, e 28. Buradaki de bir ölü-hediyesidir.

mızı astarlı, fevkalâde ince cidarlı ve dar dipli, süzgeçli testi ⁶ (Res.6); ağızlarının kulplarına bakan kısımları müsellesî ve derin kertikli olan krem astarlı testiler ⁷ (Res. 7-8); ve nihayet kırmızı astarlı, halka dipli, kalın cidarlı, sepet kulplu ve gagası süzgeçli kap ⁸ temsil etmektedir (Res. 10 a-b). Koyu gri astarlı, parlak perdahlı, yüksek ayaklı ve her üç kulbunun karşısında süzgeçli birer gagası bulunan kap da tahrip edilmiş bir mezara ait olmalıdır (Res. 9 a-b). Bu kap tiplerinin bu çağdaki orijinalliğini anlamak için Hitit Arkeolojisi üstünde ihtisas sahibi olma lüzum yoktur.

Evlerin tabanları üstünde bulunan kapların en mühimlerini de tek kulplu ve yonca ağızlı maşrapa (Res. 13), kırmızı astarlı kantaros ⁹ (Res. 12); geniş ağızlı, yuvarlak gövdeli, dört mütenazır kulplu ve gövdesine bakınca uzun boyunlu vazo (Res. 11); çok iyi işlenmiş üç ayaklı bazalt kap (Res. 15) ve karum'da ilk defa raslanan kuş biçimli bir içki kabı teşkil eder (Res. 14). Kuşun başı ve boynu eksiktir. Kanat ve kuyruk tüyleri derin ve birbirine paralel çizgilerle gösterilmiştir. Kalın bacaklı ve koyu gri astarlıdır. Kahverengi astarlı iri vazunun boynu ve ağız kenarının geniş kısmı kremle astarlandıktan sonra (Res. 11), Ib tekniğinde, kahverengiyle boyanmıştır ¹⁰. 1 No.lı odada bulunan taş oyuncağın bir yüzündeki deliklerin çoğunda kurşun izleri görülmektedir (Res. 16). Bu deliklere, yukarı kısımlarında muhtelif hayvan şekilleri veya emsali bulunan, madenî çubuklar sokulmakta ve bu şekilde hazırlanan bir taşta da oyuncağın bir nevi kaidesi vazifesi gördürülmektedir.

III

Ib katı mezarlarında bulunan eşyanın en mühim kısmını madenî kaplar ve süs eşyası teşkil eder. 8 tunç kaba, II kat mezarlarından çıkarılanlar da ilâve edilirse, M.ö. ikinci binin ilk asırlarındaki madenî kapların bolluğu ve bu devirde bu sanatı tanıtan tek mer-

⁶ Bunun günlük işlerde kullanılmasına imkân yoktur.

⁷ C. W. Blegen, L. Caskey, M. Rawson, J. Sperling, *Troy II*, 2, Fig. 162 a-b. Bu hususiyet, eskiden de işaret ettiğimiz gibi (*Kültepe Kazısı 1949* s. 38.) Troia'lı bir köke sahiptir.

⁸ AJA 51, 2, Fig. 2, Al. c. 564.

⁹ Bu kap, gövdesi bakımından, karum'da daima Ib katında bulunan kantaroslardan ayrılır. Bk. *Kültepe Kazısı 1949*, s. 48 v.d.

¹⁰ TAHSİN ÖZGÜÇ, *Kültepe Kazısı 1949*, Ankara 1950, s. 77.

kezin, Kaniş'in ehemmiyeti kolayca anlaşılır. Kapların çoğu halka veya düzce dipli taslara aittir (Res. 18-19, 58-60). Ağız kenarları dışarıya doğru kalınlaştırılmıştır. Maşrapanın kulbu karnı altına bir, omuzu üstüne de iki tunç çubukla çivilenmiştir (Res. 17, 61, 63). Hunisi üstünde süzgeçli bir kısmı bulunan kabın alt kısmı halka dipli, keskin karınlı, keskin boyunlu ikinci bir kabın üstüne yerleştirilmiş durumda bulundu (Res. 20 a-b, 62, 65). Çok hırpalanan birincisinin şeklini ihya etmek mümkün olamadı. Uzunca bir akıtacağı bulunan kabın da şekli ihya edilemiyor. Bize göre bu bir kandil değildir (Res. 66).

Yeri gelmişken, 1950 senesinde II katta ışığa çıkarılmış olan bir binanın O/19 karesine düşen odasının (No. 2)¹¹ tabanı altındaki sanduka mezarda bulunan iri bir tunç kazanla (Res. 21, 57 a, b, c), kap üstünde duralım (Res. 22, 64): kazanın ağız kenarını 3.3 cm. enindeki bir çember, dıştan, çevrelemektedir. Mütenazır iki kulbu, yassı levha haline getirilen uçları ile kazana çivilenmiştir. Dibi ağız kenarından da geniş olan bu kazan mezarın bir köşesine, ölünün ayak ucuna yerleştirilmiştir. İkinci kap halka dipli, derin ve kulpsuzdur. II kat mezarlarında bulunan terazi kollarına müşabih, uçları çengelli tunç kulplar tahta kapların veya emsalinin kulplarıdır (Res. 67-68). Bunlardan bir tanesinin ucunda ağaç izlerine tesadüf edilmiştir. Bütün bu madenî kapların topraktan yapılmış benzerlerini Ib ve II katta bulmak daima mümkündür. Pişmiş toprak kaplar, madenî kapları takliden yapılmıştır.

Bu sene Ib katının ev ve mezarlarında bulunan tunçtan toplu iğnelerin muhtelif tiplere giren örneklerini bir araya toplama çalıştık. Mukayeseyi kolaylaştırmak için de eski bulunanlardan bazı örnekleri, bu münasebetle, yayınlamağı uygun bulduk. Mercimek (Res. 70, 79), yuvarlak, silindir (Res. 69, 71-73, 81-85, 88) ve mahrut başlı toplu iğnelerin başları çoğunlukla dilimli ve yuvarlak tepeli, gövdelerinin yukarı kısımları da yivlerle süslüdür. Bunlar arasında, karum'da pek az bulunanları da vardır. II katın başları dilimli beş iğnesiyle (Res. 75-77, 87, 91), başı kaidelerinden birleşmiş çift mahrutu andıran diğer iki örneği (Res. 78, 80,) ve iğne başlarının madenî çubuğa geçirilmek suretiyle yapıldığını, ve nihayet ip delikli bir iğne deliğinin açılışını (Res. 92), yani, ucu inceltilmiş çubuğun

¹¹ *Bellethen* 65, Res. 1.

gövdeye açılmış yuvaya sokuluş tekniğini öğreten örneği neşrediyoruz¹². Bütün bu iğnelerin kesitleri yuvarlaktır. Ib mezarlarında bulunan tunçtan iki iğne tipi üstünde, ayrıca, durulmuşta değer. İlkini başıyla birlikte uzunluğu 17.8 cm. olup, üst kısmı burmalıdır (Res. 89, 34). Baş 8 derin dilimli olan bu iğneyi Alacahöyük'de, BM mezarında bulunanlardan ayrı tutmak mümkün değildir¹³. İkinci tipe giren ve birbirinin eşi olan iki örnekten ucu kırık olanının uzunluğu 13.6 cm., diğerininki 15.5 cm.dir. Gövdelerinin aşağı-yukarı 3/1'i ince ve kalın burmalarla süslüdür. Ortalarına yakın yerdeki deliklere gümüşten birer halka geçirilmiştir (Res. 90). Karum'da bu tipe giren gümüş ve tunç iğnelere raslanmışsa da¹⁴, halkaları bulunmamıştı (Res.74). Şimdilik bunlar, İç Anadolu'da Kaniş karumuna has gibi görülmektedir. Alishar'ın bol iğneleri arasında bu tipe dahil tek örneğin dahi yokluğu, dikkate şayandır¹⁵.

Sap delikli tunç balta, ölü hediyeleri arasında en mühim mevkii tutmaktadır (Res. 40 a-b, 42). U/23'de tabletlerin bulunduğu odanın tabanı altındaki sandukadan çıkarılan bu baltanın sap kısmı dört çıkıntılı, sapın balta yüzüne bastığı kısım dışarı doğru, sivri bir uç halinde taşmaktadır. Kesitinde de görüldüğü gibi, baltanın dört kenarı çıkıntılı olduğundan, iki yüzü çukurdur. Baltanın en yakın eşi yine Çağar-Pazar'da, I. tabakada bulunmuştur¹⁶. Aralarındaki

¹² Alishar iğnelerinin Kültepe iğnelerine olan müşabeheti için bk. *OIP* 29, *Fig. 279-282, 284-285*. Bazan ehemmiyetsiz birer vesika imiş gibi görünen bu iğnelerin, temizlendikten sonra, büyütülerek yapılacak resimleri aralarındaki farkı ve devirlere göre değişen hususiyetlerini göstermiğe kâfi ipuçları verebilecektir.

¹³ REMZİ ÖĞÜZ ARIK, *Alacahöyük Hafriyatı 1935*, Ankara 1937, Lev. 167.

¹⁴ *Kültepe Kazısı 1949*, Şek. 550 ve 619-620.

¹⁵ PROF. M. E. L. MALLOWAN, bu tipin Çağarpazar'daki varlığı münasebetiyle, enderliği üstünde durmuş ve müşabih örneklere işaret etmişti (*Iraq IV*, 2, s. 133, *Fig. 12.9*). Burada I tabakada bulunmuş olan bakır iğne hem halkası, hem süsü ve şekli bakımından Kültepe örneklerinin paralelidir (*Kültepe Kazısı 1949*, s. 68, *Res. 550*'de yayınlanan da Ib katında bulunmuştu). Aşağıda başka bir münasebetle de belirtileceği üzere, Kültepe ile (Ib) Habur mintakası arasında madeni eşya ve çanak-çömlekle teyit olunan sıkı bir münasebetin varlığından şüphe etmemelidir. DR. KEMAL BALKAN basılmakta olan eserinde, Ib katının I.Şamsi-Adad'la çağdaş olduğunu, isabetli bir şekilde, tesbit etmiş bulunmaktadır. Stratigrafi ve arkeoloji eserleriyle de teyit olunan bu görüş, Çağarpazar I—karum Ib tabakalarının münasebeti dolayısıyla de, ayrıca, kuvvet bulmaktadır.

¹⁶ *Iraq IX*, 1, s. 85, *Lev. 41.1* ve *IX*, 2, s. 87. PROF. MALLOWAN, burada, bu balta tipinin yayılış sahası üstünde ehemmiyetle durmuş ve müşabih örneklerin münakaşasını yapmıştır. Temizlendikten sonra ölçülen Kültepe baltası, Çağarpazar ve Nimrud baltalarından 9 cm. daha küçüktür.

teferruat farklarına rağmen, bu baltaların Mezopotamya-Suriye ve Anadolu'da kullanılmış olan aynı tipi temsil ettiklerinden şüphe edilemez. Kültepe baltası, Prof. MALLOWAN tarafından Çağar-Pazar baltasına teklif edilen tarihin isabetini de göstermektedir. Bununla beraber, Prof. SCHAEFFER Ugarit'de bu balta tipine giren iki örnekten birini M.ö. 1450—1365 yılına tarihlendirmiştir¹⁷. Dr. RACHEL MAXWELL - HYSLOP, 18. tipini temsil eden bu sap delikli balta nevinin Dalmaçya ve Arnavutluk'daki yayılışı üstünde de durmuştur¹⁸. Bu münasebetle, bakırdan (?) bir harp baltası üstünde de, kısaca, durmak isteriz (Res. 41a-b, 43). Temizlendikten sonra uzunluğu 18.3 cm., genişliği 2 cm. olan bu dar ve uzun baltanın sap deliği ortasında olup, beyzîdir. Kenarlarının çıkıntılı oluşu iki satınının çukur kalmasını sağlamıştır. Alacahöyük mezarında bulunanın aksine¹⁹, hafifçe genişliyen iki ağzı da keskindir. Bununla bir çekiç-balta karşısında bulunmadığımızı, hakikî bir harp baltasının - çift ağzılı baltanın bahis konusu olduğunu ifade etmiş bulunuyoruz. Taştan yapılanların madenî bir örneğini temsil eden Kültepe baltası O/20 deki odanın (No. 10) tabanı altındaki sandukada²⁰, yani Koloni devrinin en parlak safhasında (II tabaka), bol tabletli bir evde bulunmuştur²¹.

IV

Ib katının altın ve gümüş eşyası da tunçtan yapılanlar kadar ehemmiyetlidir. Mezarlara, ölülerin ağızlarını kapatmak üzere, bırakılan uçları delik altın safihalara çok raslanmaktadır²² (Res. 26-31, 50-56). Bunların bazı mezarlarda çift olarak bulunuşu, iri-

¹⁷ C. SCHAEFFER, *Stratigraphie Comparée*, Fig. 44.

¹⁸ *Iraq XI*, 1 s. 107.

¹⁹ HAMİT KOŞAY, *Alacahöyük Kazısı 1937—1939 Raporu*, Ankara 1951. Lev. 166, 1.

²⁰ *Bulleten* 65, Res. 1.

²¹ Ben bu balta münasebetiyle, Batı Anadolu'da herp baltalarının görünüşünü kavim göçleriyle münasebete getiren S. FUCHS'un tezini münakaşa konusu yapmıyacağım (S. FUCHS, *Die Griechischen Fundgruppen der frühen Bronzezeit, und ihre auswärtigen Beziehungen*, Berlin 1937 s. 117-125). Çünkü PROF. K. BITTEL'in de iyice açıkladığı gibi, Anadolu ve Önasya baltalarının kronolojisi, yayılış sahası, çok tekrar olunan tu tezin lehine bir neticeye varmamıza manidir (K. BITTEL, *Grundzüge der Vor-und Frühgeschichte Kleinasiens*, 2. Aufl. s. 56-57).

²² Bu nevi altın safihalara ilk kazılarda da raslanmıştı (*Kültepe Kazısı 1948*, s. 86, Res. 393-394 ve *Kültepe Kazısı 1949*, s. 71, Res. 588).

lerinin gözleri kapatmaya yaradığını ve deliklerinden geçirilen iplerle başın arkasına bağlandığını anlatmaktadır. Şekli diğerlerinden ayrılan ve bir nesneye sarıldıktan sonra çivilendiği anlaşılan altın levhanın başka bir işe yaradığından şüphe edilemez (Res. 30, 50). Som altından yapılmış toplu iğnenin (uz. 8.9 cm.) yukarı kısmı mahirâne bir şekilde süslenmiştir (Res. 33, 47). Tunç iğnelerin bazılarında olduğu gibi, bunda da dilimli baş çubuğa geçmedir. Özleri tunç olan iğnelerden bazıları kaplamadır (Res. 48-49). Oksidin tesiriyle tunç öz süslü altın safihaların zayıf yerlerinden dışarı taşmıştır. İğnelerden bir tanesinin başı tunçtan (Res. 48), diğerininki ince dilimlerle süslü lapislazulidendir (Res. 49). Gümüş iğnelerden ilkinin başı Alişar'dakinde olduğu gibi²³, tünemiş kuş biçiminde (Res. 36, 86); diğer toplu iğnenin başı beyaz renkli, dilimli, şeffaf bir taş nevin-dendir²⁴ (Res. 35, 46).

II yapı katına ait olmalarına rağmen, altın ve gümüş eşyanın neşredildiği bir makalede biri altından, diğeri gümüşten iki serpuş üstünde durmamak mümkün değildir. Altın serpuş, yukarıda bahsi geçen, O/19 daki mezarda ölünün kafatasına geçirilmiş durumda bulundu. Açıklığı 20 cm. olan bu serpuşun, yüksekliği 11 cm.dir (Res. 38, 44). Koloni devrinin tasvir sanatında varlığını bildiğimiz sivri serpuşun altından mamul bir örneğinin, ölünün başına geçirilmiş durumda kalması, Anadolu'da ilk defa görülmektedir.

Gümüş serpuş O/20 deki II kat mezarından çıkarılmıştır. O da, kemikleri ele almır-alınmaz dağılacak derecede çürüyen, bir kafa tasına geçirilmişti. Büyük bir kısmı eriyen serpuşun iri parçalarına göre, ihyası mümkün olmuştur. Ağız genişliği 20 cm., yüksekliği 12 cm.dir (Res. 39 a-b, 45). Biçimi ilkinden farksızdır. 2.3 cm. enindeki altın safiha, serpuşun alt kenarı üstüne iki çivi ile tesbit olunmuştur. Altın çemberin bir ucu hâlâ çivili halini muhafaza etmekte ise de, diğeri düşmüş uç da bu sebeple bağından çözülmüştür. Koloni devrinde her nevi madeni işleme sanatının eriştiği seviyeyi gösteren bu güzel eserler, aynı yerde ileride yapılacak keşiflerin de müjdecisidir. Bu kısa raporda, ancak, bir kısmını neşretmişe çalıştığımız eserler, Alacahöyük mezarlarını hemen takip eden medeniyet safhasının

²³ OIP 29, Fig. 283, e 945 ve Fig. 134, d 2418, s. 253. Bunlar da birer ölü hediyesidir.

²⁴ OIP 19, s. 162, Fig. 203.

zenginliğini ve Anadolu madencilığının ikinci parlak devrini en çok öğreten vesikalar mahiyetini muhafaza etmektedir.

O/19 daki mezarda ölünün beli hizasında bakırdan (?) bir kemer tokası bulunmuştur. Toka, dirseklerinden birbirine bir çubukla bağlanmış iki kolun tuttuğu muntazam bir halka biçimindedir (Res. 37 a-b, 93 a-b). Kalıptan çıkma bir eser olan bu kemer tokası, eşsizdir. Halkanın avuçlanışı, parmakların ve hele baş parmağın işlenişi, avuç içinin ve el üstünün tasvir şekli, ustasının maharetini, ve bu devirde maden işçiliğinin eriştiği seviyenin yüksekliğini ifade etmektedir ²⁵.

Koloni devrinin iki safhası, yani II ve Ib tabakaları arasında stratigrafi, mimarlık eserleri ve küçük eşya bakımından tesbit edilmiş olan ayrılığı, son kazılar daha bol malzeme ile teyid etmiştir. Biz bu makaleyi takiben, II kat hakkında neşredebileceğimiz ikinci raporda bu konuya yeniden döneceğiz. O zaman, Assur Koloni Devrinin eski (II kat) ve son safhası (Ib katı) arasındaki farklar daha iyi belli olacak ve son safhanın Eski Hitit Devrine, daha doğrusu *Labarna kültürüne* intikalini sağlayan köprü hakkında bazı ipuçlarının tesbiti imkân dahiline girecektir.

²⁵ 1950 senesinde, yine II katta bulunmuş olan makarayı iki kenarından tutan kol ve ellerin şekli, yeni tokenın aynıdır (*The Illustrated London News*, October 6, 1951, s. 547 ve *Archiv für Orientforschung*, XVI, s. 150, Abb. 15). Bu, mezardan çıkarılmamış olmasına rağmen, bulunduğu yere göre, yakınındaki tahrip edilmiş bir mezardan kaymış olması lâzımdır. Bu iki vesika, bu tip eserlerin Koloni devrine ve hususiyle onun ilk safhasına ait olduğunu ve Ib safhasında kullanılmadığını göstermektedir.